

Les relacions veïnals entre cristians i jueus a Cervera durant els anys 1426-1436

Josep M. LLOBET I PORTELLA

Universitat Nacional d'Educació a Distància, Centre Associat de Cervera

Rebut: 07.11.2021 — Acceptat: 02.06.2022

Resum. En aquest article comentem i oferim transcrits dotze documents procedents de l'Arxiu Comarcal de la Segarra (ACSG), ubicat a Cervera, que van des de l'any 1426 fins al 1436. Els comentaris del contingut d'aquests dotze documents els hem agrupat en cinc apartats: el creixement de l'aljama, la separació dins l'espai urbà, la provisió de carn per als jueus, l'obligació de portar la roda i les qüestions amb Samuel Cavaller.

Paraules clau: cristians, jueus, veïnatge, govern municipal, Cervera, anys 1426-1436

Relations as neighbours between Christians and Jews in Cervera between 1426 and 1436

Abstract. This article discusses and offers transcriptions of 12 documents that date from between the years 1426 and 1436. The discussion of the content of the 12 documents is divided into five sections: the growth of the *aljama*, segregation within the town, the provision of meat for Jews, the requirement to wear the wheel insignia, and issues related to Samuel Cavaller.

Correspondència: Josep M. Llobet i Portella. Universitat Nacional d'Educació a Distància, Centre Associat de Cervera. Carrer del Canceller Dou, 1. ES-25200 Cervera. UE. Tel.: 00 34 973 530 789. A/e: jllibet@cervera.uned.es.

Keywords: Christians, Jews, residence, municipal authorities, Cervera, years 1426-1436

1. Introducció

L'any 2020 vam publicar un article en el qual comentàvem les relacions veïnals entre cristians i jueus existents a Cervera durant el primer quart del segle xv que es desprenien de cinquanta-vuit documents, dels quals adjuntàvem la transcripció.¹ Dèiem que la nombrosa documentació conservada a l'Arxiu Comarcal de la Segarra (ACSG), ubicat a Cervera, aconsellava deixar el segon quart d'aquell segle per a un proper treball. Una nova recerca ens ha permès la localització de dotze documents que van des de l'any 1426 fins al 1436. Són aquests textos, doncs, els que comentem i oferim transcrits en aquest article.

Els comentaris del contingut d'aquests dotze documents els hem agrupat en cinc apartats: el creixement de l'aljama, la separació dins l'espai urbà, la provisió de carn per als jueus, l'obligació de portar la roda i les qüestions amb Samuel Cavalier.

Pot resultat útil saber que l'any 1453, en els dos calls cerverins, l'Inferior o Jussà —que era el més antic— i el Superior o Sobirà, hi habitaven 49 famílies. Si considerem que la vila de Cervera era habitada en aquell temps per unes 500 famílies, podem deduir que la comunitat jueva cerverina estava formada aproximadament per un 10 % de la totalitat de la població.²

2. El creixement de l'aljama

Ja dèiem en l'article anterior que la primera meitat del segle xv o, més concretament, el període de temps que va des dels desordres de l'any 1391 fins als saquejos del 1462, durant la guerra dels catalans contra Joan II, sembla que foren uns anys de creixement de l'aljama de jueus de Cervera. Dèiem també que és probable que la persecució general dels jueus en aquell any 1391 i, especialment, la desaparició de la gran aljama de Barcelona i les d'altres pobla-

1. LLOBET, «Les relacions veïnals».

2. LLOBET, «Les relacions veïnals», p. 184.

cions ocasionés un important trasllat de famílies, moviment que possiblement feu créixer la comunitat jueva cerverina.³

Un acord del Consell Municipal cerverí de l'any 1401 autoritzava que els paers i altres persones poguessin establir pactes amb tots aquells jueus de Barcelona que volguessin venir a habitar a Cervera. En aquests pactes, les autoritats cerverines, entre altres coses, acostumaven a concretar els avantatges fiscals que tindrien els nous veïns. A més dels jueus, també alguns conversos volien venir a viure a Cervera. Aquell mateix any 1401, dos d'ells que procedien de Montblanc es feren veïns de la vila. Mitjançant els llibres de veïnatge,⁴ sabem que, l'any 1416, diversos jueus de Piera, Agramunt i la Seu d'Urgell també es feren veïns.⁵

Existeix un document de l'any 1426 que corrobora el creixement de l'aljama de jueus cerverina, en el qual hom afirma que a la vila hi ha un gran nombre de jueus i encara en vindrien més si hi cabessin. Per tal d'aconseguir més espai, el Consell Municipal acordà que els nouvinguts fossin col·locats al carrer d'en Lambart i a les graus d'en Roqueta i, si fos possible, al carrer que hi ha prop del forner Vidal (document 1). F. Xavier Rivera situa els dos llocs primers «molt a prop de la plaça del Blat», que era la plaça Major actual.⁶ Al fogatge de 1467 (després, per tant, de la guerra contra Joan II) no hi consten els cognoms Lambart i Vidal, però sí que hi és esmentada la «viuda Roqueta». Aquesta viuda vivia al quarter de la Plaça.⁷

Amb tot, no sembla que tingués lloc una repoblació massiva d'aquests espais urbans amb jueus, ja que hauria comportat la creació de nous calls.

3. La separació dins l'espai urbà

També vam dir en l'article anterior que al llarg de l'edat mitjana foren dictades diverses disposicions en les quals s'establí que els jueus havien de viure en barris separats dels que habitaven els cristians vells i els conversos i que

3. LLOBET, «Les relacions veïnals», p. 184.

4. A l'Arxiu Comarcal de la Segarra es conserven actualment set llibres de veïnatge. Les anotacions comencen l'any 1382 i acaben el 1441. Contenen tant les condicions de veïnatge dels jueus i els conversos com les dels cristians vells.

5. LLOBET, «Les relacions veïnals», p. 188.

6. RIVERA, «Topografia», p. 69, 74 i 75.

7. LLOBET, «Un fogatge de Cervera», p. 182.

aquesta separació moltes vegades no es complia, com pot fer pensar el fet que el tema de les prohibicions apareix continuadament en la documentació medieval cerverina.⁸

Un acord municipal del mes de maig de l'any 1427 ens permet saber que el batlle de Cervera havia separat un nen jueu d'aquell jueu amb el qual convivia i l'havia lliurat a un cristià, Pere de Berga, el qual el tenia al seu càrrec. Sabuda aquesta decisió, quatre jueus es presentaren davant les autoritats cerverines i demanaren que fessin que el nen fos tornat a la persona que el tenia. Els jueus peticionaris es comprometien a conformar-se amb la separació si hi havia un motiu legal que ho justificués (document 2).

El text de l'esmentat acord no concreta la causa de la separació, però un document posterior, datat el mes d'octubre d'aquell any 1427, sembla que hi aporta alguna llum. En efecte, en aquest segon text es fa referència a un frare de l'orde dels framenors anomenat Mateu que, en un sermó, havia afirmat que un nen cristià es trobava en poder de la seva mare, que era jueva, i que, atès que aquesta situació representava un perill per a la fe cristiana de l'infant, calia que el susdit infant fos lliurat a una família cristiana. A més, recordava a les autoritats cerverines que era necessari que els jueus estiguessin separats dels cristians (document 3). L'any 1436 fou un frare de la Mercè el que recordà a les autoritats cerverines que els jueus havien d'estar separats dels cristians (document 6).

4. La provisió de carn per als jueus

El frare Mateu de l'orde dels framenors, en el seu sermó, també havia dit que no volia «que los juheus ne marquen la carn, sinó, si volen carn, que's agen carnicer» (document 3). Aquesta expressió seria difícil d'entendre si no coneguéssim el contingut d'una carta tramesa, l'any 1419, pels paers cerverins als còsols de Tarragona, en la qual els comunicaven que, quant a la provisió de carn que feien els jueus, la compraven en les carnisseries dels cristians, però que ells tenien la facultat de matar el bestiar i d'acceptar només els animals que fossin aptes per al consum segons les seves creences, als quals feien un senyal a la pota, prop del garró, per poder ser coneguts.⁹ Aquesta

8. LLOBET, «Les relacions veïnals», p. 185-186.

9. LLOBET, «Les relacions veïnals», p. 186.

manera de proveir-se de carn que feien els jueus cerverins no agradava al frare Mateu, el qual hauria volgut que els jueus tinguessin una carnisseria pròpia.

Consta que, anteriorment, hi va haver una concessió perquè els jueus cerverins poguessin tenir carnisseria pròpia, però no sabem si aquesta autorització va arribar a materialitzar-se. Quatre documents procedents de la Cancelleria Reial ens permeten conèixer que, l'any 1331, Alfons III va concedir a Romeu de Pal, cirurgià de la casa reial i habitant de Tàrrrega, la potestat de poder establir al call judaïc de Cervera anomenat d'Agramuntell,¹⁰ o en un altre lloc adequat, una o dues taules de carnisseria, en les quals els jueus de la població haurien de comprar la carn. La concessió estava condicionada al pagament per part del cirurgià, el dia de Carnaval de cada any, de nou sous barcelonesos.¹¹

Podem deduir del document datat el dia 8 d'octubre de 1427 que els jueus cerverins, atès que no tenien carnisseria pròpia, podien degollar els animals i tallar la carn a les carnisseries dels cristians. Una concessió d'aquest tipus consta de forma explícita en la carta de població que l'infant Alfons, comte d'Urgell, atorgà, l'any 1320, als jueus que formarien part de la nova aljama d'Alcolea de Cinca.¹² Tampoc no tenien carnisseria pròpia, l'any 1343, els jueus de Tàrrrega, població veïna de Cervera, ni sembla que la tinguessin posteriorment.¹³

5. L'obligació de portar la roda

Dèiem també en el nostre article que una altra disposició que sembla que tampoc no era observada, almenys de forma estricta, era l'obligació que els jueus cerverins portessin un senyal —la roda— cosit al vestit a l'altura del pit esquerre.¹⁴ Certament, hi havia unes ordinacions papals que obligaven els

10. Posteriorment serà també anomenat call Inferior per distingir-lo del call Superior. Hom pot veure RIVERA, «Nous avenços en la localització dels calls de Cervera»; LLOBET, «La ubicació dels calls jueus de Cervera».

11. LÓPEZ, «La carnicería».

12. RIERA, «La conflictivitat», p. 298.

13. MUNTANÉ, *Fonts*, p. 59-61; MUNTANÉ, «L'alimentació», p. 110-116.

14. LLOBET, «Les relacions veïnals», p. 186.

jueus a portar aquest distintiu,¹⁵ però les autoritats cerverines eren permissives en aquesta qüestió.

En canvi, les autoritats d'altres poblacions eren més estrictes a l'hora d'exigir el compliment de les disposicions del papa. Un exemple el tenim en allò que succeí a Verdú, l'any 1427, al jueu cerverí Jucef Gracià, el qual, en anar a trobar el batlle d'aquesta població per a cert afer, va ser preguntat per aquesta autoritat sobre si era jueu. En contestar afirmativament, li preguntà per què no portava la roda. El jueu cerverí li digué que els jueus de l'aljama de Cervera tenien el privilegi de poder anar sense aquest distintiu quan anaven de camí i quan passaven per alguna població, però el batlle, sense atendre les seves explicacions, el posà pres i li prengué l'espasa, el coltell i la gramalla i el tingué detingut una nit i un dia. Si bé el batlle volia que el jueu pagués un rescat per aconseguir la seva llibertat, veient que no li volia donar «diner ni malla»,¹⁶ el posà en llibertat, però li va retenir el coltell. El jueu cerverí, després d'aconseguir la llibertat, atès que era veí de Cervera i vassall del rei, va demanar a les autoritats cerverines que es comprometessin en la seva defensa. De moment, però, el Consell Municipal només va acordar que fos escrita una carta al batlle i els jurats de Verdú per saber la veritat del fet (document 4).

En efecte, pocs dies després, els paers de Cervera van escriure una carta a les esmentades autoritats de Verdú amb la qual demanaven que els certifiqessin allò que havia succeït en aquesta última població en relació amb el jueu Jucef Gracià (document 5). No coneixem la resposta que fou donada, la qual ens permetria saber si l'afer va ser resolt de manera favorable per al jueu cerverí.

6. Les qüestions amb Samuel Cavaller

Samuel Cavaller pertanyia a una família de jueus rellevant. Aquesta família, procedent de Falset, s'havia establert a Cervera i alguns dels seus membres ocuparen diversos càrrecs dins de l'aljama cerverina.¹⁷ Samuel Cavaller, casat amb Goig, tenia la casa al carrer del call Inferior cerverí, la qual confrontava

15. LLOBET, «Les relacions veïnals», p. 233.

16. El sistema monetari català, en aquell temps, era el següent: una lliura = vint sous; un sou = dotze diners; un diner = dues malles.

17. Hom pot trobar informació sobre aquesta família a CABALLERO, *De Cervera a Bè'er Seba*.

per un costat amb el carrer Major de la vila. Aquesta situació de la seva casa, com veurem, donà lloc a algunes disputes amb els cristians.¹⁸ L'any 1453 consta com a difunt.¹⁹

Així, entre les diverses resolucions que acordà el Consell Municipal de seixantena de Cervera el 21 de maig de 1436, hi havia la que manava que el jueu Samuel Cavaller fes tancar els portals forans de la seva casa que donaven al carrer públic i passés a entrar a l'esmentada casa per l'interior del call (document 6). Aquest acord indica que Samuel Cavaller havia obert portals al carrer Major, cosa que no podia fer, ja que aquest carrer era un espai urbà ocupat pels cristians. El dia 4 de juny d'aquell any, però, Samuel Cavaller mostrà a les autoritats cerверines un privilegi i una provisió de la reina que sembla que li permetien les seves actuacions. Malgrat això, el Consell Municipal ordinari acordà que, en aquest afer, s'actués d'una forma justa, d'acord amb l'advocat de la vila (document 7). Pocs dies després, l'afer passà al Consell Municipal de seixantena i, aquest, el dia 11 de juny acordà donar poder als paers per fer les ordinacions sobre aquest afer que consideressin adients (document 8). El litigi, però, no acabà aquí. Un veí de la vila que es deia Pere Ramon de Canelles i era llicenciat en lleis exposà davant el Consell Municipal ordinari cerверí que, com era sabut, ell i l'hostaler Pere Juglar tenien les seves cases tocant a la de Samuel Cavaller, i aquest no solament havia fet l'entrada i la sortida de la seva casa pel carrer Major de la vila, sinó que, a més, havia elevat la seva casa de tal manera que la claror que ara arribava a les cases dels dos cristians era menor que abans. I, per si això no fos prou, digué que els seus fills i filles i els del susdit Pere Juglar, en relacionar-se amb els fills de l'esmentat Samuel Cavaller, aprenien maneres judaiques i judaïtzaven, en detriment de la fe cristiana. En conseqüència, Pere Ramon de Canelles i Pere Juglar, en nom seu i, encara, en nom de molts altres veïns, demanaven al susdit Consell que s'escrivís al síndic i missatger de la vila que es trobava a les Corts per buscar-hi solució.²⁰ Els membres del Consell, en atenció a la petició que els feien i atès que Samuel Cavaller els havia mostrat certes provisions reials, acordaren, el dia 9 de setembre, que l'afer fos remès al Consell Municipal de seixantena (document 9).

18. Hom pot veure més informació relacionada amb la ubicació de la casa de Samuel Cavaller a RIVERA, «Topografia», p. 27, 30, 63 i 64.

19. LLOBET, «Els jueus de l'aljama de Cervera», p. 36.

20. Aquestes Corts van ser convocades per la reina Maria de Castella com a lloctinent del rei Alfons el Magnànim i es van celebrar a Barcelona durant els anys 1436-1437.

El dia 8 de novembre es reuní el Consell Municipal de seixantena i acordà que, en aquest afer, s'actués d'una forma justa, d'acord amb l'advocat de la vila. Durant la reunió d'aquest Consell, foren presentades dues cèdules, en una de les quals Pere Juglar demanava que constés en l'acta de l'acord que la «infermitat» de Samuel Cavaller infectava els veïns i altres persones i que, des dels porxos de la seva casa, es burlaven de les cerimònies eclesiàstiques, tant del Corpus com dels funerals, i, també, que els veïns no tenien del susdit jueu moltes servituds, ja que ell no podia fer honor als batejos, als morts ni als parteratges, i que tot això anava contra el dret diví i humà i en lesió de la cosa pública, especialment considerant que el carrer Major era el millor de la vila (document 10).

Possiblement, als paers cerverins, vista la complexitat que anava prenent la disputa amb Samuel Cavaller, els era difícil prendre una decisió, segons sembla indicar un consell celebrat el dia 24 de novembre (document 11).

El 4 de desembre, anticipant-se a la publicació d'algunes ordinacions que poguessin perjudicar els jueus de la vila, Samuel Cavaller i Issac Horabona presentaren un escrit al Consell Municipal de seixantena mitjançant el qual exposaven que, atès que l'aljama cerverina era «coffre» del rei, consideraven que els jueus estaven eximits de qualsevol disposició de les autoritats cerverines que els pogués afectar, per la qual cosa demanaven que no es fes cap innovació en les ordinacions existents. Els membres del Consell, vist l'escrit dels jueus, no prengueren cap acord sobre el seu contingut (document 12).

7. Conclusions

L'estudi d'aquests dotze documents transcrits ens pot portar a les conclusions següents:

— Aquell creixement de l'aljama de jueus de Cervera que suposàvem que s'havia produït durant el primer quart del segle xv és probable que continués durant els onze anys següents.

— L'assignació de nous carrers, fora dels dos calls existents a la vila, no sembla que ocasionés una repoblació massiva d'aquests llocs amb jueus nousvinguts.

— La separació legal entre jueus i cristians dins l'espai urbà continuà durant aquells onze anys. Amb tot, fou difícil de complir malgrat els sermons que, en aquest sentit, feren alguns eclesiàstics. El cas del nen suposadament cristià pot ser un exemple de la complexitat del problema.

— Una altra qüestió de mal resoldre era la manera dels jueus de proveir-se de carn, atès que no tenien carnisseria pròpia i que no podien consumir determinada carn.

— L'obligació de portar la roda no es complia habitualment per part dels jueus de Cervera. El problema es podia ocasionar quan els jueus cerverins es desplaçaven a altres poblacions.

— Hom pot creure que Samuel Cavaller gaudia d'alguns avantatges negats a altres jueus, cosa que molestava alguns veïns seus que eren cristians. Vist el poder d'aquest jueu, a les autoritats cerverines els resultava difícil aconseguir una entesa entre les dues parts.

Bibliografia

- CABALLERO, Marcos. *De Cervera a Be'er Seba: Genealogía de la familia judeo-catalana Cavaller-Caballero y del cronista sefardí Bekor Elijah Caballero, autor del Séfer-Zikrón-ha-Yammim*. Tesi doctoral. Universitat de Barcelona, 2007. 4 v.
- LLOBET I PORTELLA, Josep M. «Els jueus de l'aljama de Cervera i els seus béns immobles l'any 1453». *Tamid*, 11 (2015), p. 29-44.
- «Les relacions veïnals entre cristians i jueus a Cervera durant el primer quart del segle xv». *Tamid*, 15 (2020), p. 183-241.
- «La ubicació dels calls jueus de Cervera». *Tamid*, 14 (2019), p. 65-89.
- «Un fogatge de Cervera de 1467». *Miscel·lània Cerberina*, 7 (1991), p. 179-183.
- LÓPEZ PIZCUETA, Tomás. «La carnicería del barrio judío de Cervera, a través de un privilegio de Alfonso III, de 1331». En: *Miscel·lània Homenatge a Josep Lladonosa*. Lleida: Institut d'Estudis Ilerdencs, 1992, p. 245-254.
- MUNTANÉ I SANTIVERI, Josep Xavier. «L'alimentació a l'aljama medieval de Tàrraga». *Urtx*, 22 (2008), p. 105-127.
- *Fons per a l'estudi de l'aljama jueva de Tàrraga: Documents i regesta*. Barcelona: PPU, 2006.
- RIERA I SANS, Jaume. «La conflictivitat de l'alimentació dels jueus medievals, segles XII-XV». En: *Alimentació i societat a la Catalunya medieval*. Barcelona: Consell Superior d'Investigacions Científiques, 1988, p. 295-311.
- RIVERA SENTÍS, F. Xavier. «Nous avenços en la localització dels calls de Cervera». *Tamid*, 13 (2018), p. 113-141.
- «Topografia, morfologia i vicissituds de l'habitatge jueu a Cervera (s. XIII-XV)». *Miscel·lània Cerberina*, 23 (2018), p. 15-83.

Apèndix documental²¹

1

1426, gener, 23. Cervera

El Consell Municipal ordinari de Cervera, atès que a la vila hi ha un gran nombre de jueus i encara en vindrien més si hi cabessin, acorda que els jueus siguin col·locats al carrer d'en Lambart i a les graus d'en Roqueta i, si és possible, al carrer que hi ha prop del forner Vidal.

Arxiu Comarcal de la Segarra (ACSG), Cervera, Fons Municipal, *Consells*, 1426, f. 28v-29v.

Die mercurii, xxiii ianuarii anno a nativitate Domini millesimo cccc xx sexto, fuerunt in aula paciaria a consilium honorabiles paciarii et consiliarii infra scriptis:

[A continuació, hi ha els noms de quatre paers i setze consellers.]

[...].

Ítem, fonch proposat en lo dit conseyll per en Pere de Gischafrè que com en la vila de Cervera hage gran multitud de juheus e sien molts^a qui han voler de venir-se'n hic sinó que los dits juheus han gran stretura en los calls, que no y caben, per què suplique lo dit conseyll que li plàcie en açò provehir.

Sobre açò lo dit conseyll volch e acordà que los dits juheus sien col·lochats en lo carrer d'en Lambart e graus d'en Roqueta. Com ací en la vila hage un carrer^b prop en Vidal lo forner, lo qual és provingut a depopulació e^c total dir-ruhiment e, per ventura, si los dits juheus se n'i poden venir star, ells repararien e adobarien los alberchs que hi són, de què lo dit carrer hoc encara la vila ne serie embelida e-n reportarie profit.

[...].

a. *Al manuscrit*: molt. b. *Al manuscrit*: carer. c. e, *falta*.

21. En l'edició dels documents s'han seguit els criteris següents: s'han desenvolupat les abreviatures, s'ha puntuat el text, s'han regularitzat les majúscules i minúscules, s'ha distingit entre *u* i *v* segons el seu valor com a vocal o com a consonant, s'han transcrit *i* i *j* per *i* (excepte en els noms catalans) i s'han escrit en versaletes els nombres en xifres romanes (i, com és habitual, s'han eliminat els punts que els emmarquen).

2

1427, maig, 19. Cervera

El Consell Municipal ordinari de Cervera, en relació amb un jueu petit que el batlle de la població ha separat d'aquell jueu amb el qual convivia, acorda actuar en defensa dels jueus.

ACSG, Cervera, Fons Municipal, *Consells*, 1427, f. 62r-63r.

Diluns, a XVIII° del mes de maig del any mil cccc xxvii, fforen en la sala de la paheria a consell los honorables pahers, consellers e prohòmens deiús scrits:

[A continuació, hi ha els noms de quatre paers, dotze consellers i quatre prohoms.]

[...].

Ítem, fonch proposat en lo dit consell per n'Astruch Adret, juheu, d'aquesta vila, ab tres juheus altres, dient que mosser lo batlle d'aquesta vila ha pres un juheu petit contra tota justícia, parlant ab honor d'ell e de qui's pertany, e, jatsie los honorables pahers e altres singulars notables hòmens de la vila haien pregat e supplicat moltes e diverses vegades que lo dit juheu volgués tornar al dit juheu, qui ja'l se tenie, no periudicant en res, que, si per procés trobarà clarament ço que és stat sie veritat, que lo dit juheu lo torne e'l restituesque al dit mosser lo batlle e los qui malmireços seran sien punits e castigats, e ell no y ha volgut res fer, e, com ells no haien recors a altri sinó al senyer rey, del qual són vassalls e còffrens e après a la honorable vila de Cervera, de la qual són vehins, e als honorables regidors d'aquella, e, com a present lo senyor rey sie luny e al qual no poden recórrer prest, per ço recoren als honorables pahers e Consell qui ací és justat, supplicant aquell li plàcie deffendre'ls en lur justícia e mantenir, e dit al dit honorable batlle li plàcie no fer injustícia al dit juheu, ans aquell vulle tornar als dits juheus que'l tenguen, quar millor starà en lo call, on los altres juheus stan, que no en altra part, quar ells lo li tendran a dret, que tota hora que'l vulle lo li restituiran.

Sobre açò lo dit Consell volch e acordà que los dits honorables pahers parlen ab mosser lo batlle, pregant-lo que ell, per sa bondat, spaig la enquesta dels dits juheus e, complida aquella, si culpables seran, que'ls punesque segons lurs mèrits o requeren, e, si no'ls trobarà culpables, que'ls absolgue, e açò prest. E, si açò no volrà fer, que los honorables pahers facen lo advocat e síndich de la

vila totes requestes e protests qui necessàries hi sien. Com los dits juheus sien vassalls del senyor rey e vehins de la vila de Cervera, es poden e·s deuen alegrar dels privilegis, llibertats e immunitats a la vila atorgats.

E que, entretant, li plagués, axí com lo honorable en Pere de Berga lo té, que lo lexàs tenir al juheu qui ja·l tenie en la forma e manera que lo dit honorable en Pere de Berga lo té.

[...].

3

1427, octubre, 8. Cervera

El Consell Municipal ordinari de Cervera acorda que totes les ordenacions que el frare Mateu, de l'orde dels framenors, farà o voldrà que es facin siguin observades, llevat que s'oposin a les ordenacions vigents.

ACSG, Cervera, Fons Municipal, *Consells*, 1427, f. 119r.

Dimecres, a VIII dies del mes de octubre del any mil cccc xx set, foren en la sala de la paheria a consell los honorables pahers, consellers e prohòmens deiús scrits:

[A continuació, hi ha els noms de dos paers, dotze consellers i quatre prohoms.]
[...].

Al qual consell fou proposat per los honorables pahers dient que lo reverent ffrare Matheu, del orde dels ffrares menós, lo qual és una santa persona e lo qual porte^a certes letres e provecions del senyor rey sobre lo fet dels juheus e d'altres, e, vuy, en son sermó, los ha requestes e dit que ell no vol que los juheus ne marquen^b la carn, sinó, si volen carn, que·s agen carnicer. Ítem, que ací ha un imfant cristià petit,^c lo qual^d és en poder de sa mare que és juhia, per què aquell imfant, per perill de la fe crestiana, isque del poder de la mare e stigue en poder de cristians. Ítem, que los juheus stiguen separats e no entre cristians. Per què ho reporten en lo present consell que y provehesquen sàviament a profit de les animes e dels cossos e de la universitat e singulars d'aquella.

Sobre açò lo dit Consell volch e acordà que al dit reverent frare Matheu sían mostrades les ordonacions e capítols de la vila apellats de la LX^a e, vistes per ell aquelles, que totes ordonacions que lo dit ffrare Mathéu farà o volrà que·s facen, axí en cristians com en juheus, tochant l'esperitual, sien servades

e tingudes, però que no sien contra les dites ordonacions de la vila, les quals ells han jurades, que, si u eren, no y consenten.

[...].

a. una, ratllat. b. *Al manuscrit*: varquen. c. petit, *interlineat*. d. ne, ratllat.

4

1427, novembre, 8. Cervera

El Consell Municipal ordinari de Cervera, sobre una requesta presentada pels jueus de l'aljama de la població, acorda que, després de ser consultat l'advocat de la vila, s'hi faci la resposta adient. D'altra banda, atès que Jucef Gracià, jueu, veí de la vila, ha presentat una queixa davant l'esmentat Consell amb motiu d'una actuació del batlle de Verdú contra la seva persona per no portar la roda, acorda que sigui escrita una carta al batlle i als jurats d'aquesta última població per saber la veritat del fet.

ACSG, Cervera, Fons Municipal, *Consells*, 1427, f. 129v-132r.

Dissapte, a VII de noembre, any M CCCC XXVII, foren en la sala de la pahe-
ria^a a consell los honorables^b pahers e consellers daval scrits:

[*A continuació, hi ha els noms de quatre paers, setze consellers i quatre pro-
homs.*]

[...].

En lo qual consell fou proposat per los dits honorables pahers que a ells és stada presentada una requesta e protest per los^a juheus e aljama de la dita vila, lo qul volguerem que fos lesta en lo present consell e és de la tenor següent:

Com sie pervengut^b

Sobre açò lo dit Consell volch e acordà que açò sie remès al advocat de la vila, que u regonegue, e que s'i face la resposta e provesió que s'i pertanyerà, e que regoneguen los privilegis e provisions lurs e, après, ans que res hi responguen, que report en lo consell que li'n parrà, per ço que lo Consell hi provehesque segons deu.

[...].

Ítem, fou proposat en lo dit consell querelosament per en Juceff Gracià, jueu, d'aquesta vila, dient que ell fou dijous prop passat a Verdú per cer-

tes coses que là havie a ffer e anant al batlle de là, perquè havie obs lo dit batlle o son lochtinent, li dix si ere juheu; ell dix que hoc; lo dit batlle li dix perquè no portave roda; ell dix que per ço com la aljama de Cervera^e han privilegi que, anant per camí e passan per un loch o vila, poden anar sens roda; per la qual rahó lo dit batlle lo pres e li levà la spasa, coltell e gramalla e·l tingué pres una nit e un dia, sens tota rahó, volent que ell se reschatàs a ell, però ell no li ha volgut dar diner ni malla, e lla soltat, però a'n se aturat lo coltell. Per què ell ho reporte en lo present consell soplicant aquell humilment los plàcie que a ell, axí com ha un simple vehí d'aquella e vassall del senyor rey, los plàcie sie deffès e mantengut e que tals injúries als vassalls del senyor rey^d e vehins d'aquesta vila, d'aquí avant, no sien fetes per alcú.

Sobre açò lo dit Consell volch e acordà lo dit Consell que si escrita una letra als^e batlle e jurats de Verdú per saber certament la veritat d'açò.

[...].

a. dits honorables pahers, *ratllat*. b. *A continuació, un espai en blanc*. c. la aljama de Cervera, *interlineat*. d. no sien, *ratllat*. e. h, *ratllat*.

5

1427, novembre, 14. Cervera

Els paers de Cervera demanen al batlle i als jurats de Verdú que els certifiquin el que ha succeït en aquesta última població en relació amb el jueu Jucef Gracià.

ACSG, Cervera, Fons Municipal, *Registre de lletres*, 1427, f. 75r.

Molt honorables senyors^a, per relació a nosaltres feta per en Juceff Gracià, juheu, vassall del senyor rey e vehí de aquesta vila, havem sabut com vos^b mosser lo batlle^c o vostre lochtinent^d, tota justa causa constant, ha mes^e pres lo dit juheu e aquell, sens requesta de algú^f ni menys de la cúria, entès^g detengut aquí en la dita presó, de què^b som fort meravellats, e no sens causa, que vosaltres, axí injustament, vullats los vassalls del senyor rey e vehins d'aquesta vila vexar e inquietar de presó, com là en fos trobat sense roda, segons se diu, per vos dit mosser lo batlle o vostre llochtinent, li fou allegat no y havie loch per so maslevar-li la roba e no penellⁱ, jat se sie ell e los altres

juheus de aquesta vila hagen bons privilegis del senyor rey, per la qual rahó nosaltres som stats requests per lo dit juheu que axí com a vassall del dit^j senyor rey e vehí nostre aquell deguam deffendre e mantenir, per la qual rahó, senyors, nosaltres e lo Consell de aquesta vila^k dubtasem^l sie axí com per lo dit juheu nos és stat dit, havem acordat de scriure-us, pregant-vos, per vostra letra, siam certifficats^m quina és la rahó e lo motiu perquè lo dit juheu havets pres, car, si tant solament lo havets pres per ço que lo dit juheu afferme, apar a nosaltres, senyors, que sie cosa assats perjudicial al dit juheu e aⁿ a aquesta vila e als privilegis nostres e dels dits juheus. E pareiç la dita presó fos stada més per iniquitat que no per zell de justícia. Per què, senyors, vos pregam afectuosament, per vostra letra, siam de tot l'acte clarament certifficats e prest, e^o als, per la present, no us scrivim, sinó que la santa Trinitat sie guarda vostra.

Scrita en Cervera, a XIII de noembre del any M CCCC XXVII.

Los pahers de la vila de Cervera a vostre honor aparellats.

Als molt honorables los batlle e jurats de la^p vila de Verdú.

a. segons, *ratllat.* *b.* vos, *interlineat.* *c.* d'aquexa vila, *ratllat.* *d.* o vostre loc-tinent, *interlineat.* *e.* mes, *interlineat.* *f.* Dues paraules *ratllades.* *g.* ni menys de la cúria, entès, *interlineat.* *h.* què, *interlineat.* *i.* e no penell, *interlineat.* *j.* dit, *interlineat.* *k.* e lo Consell de aquesta vila, *interlineat.* *l.* sie f, *ratllat.* *m.* el, *ratllat.* *n.* nosaltres, *ratllat.* *o.* e prest, e, *interlineat.* *p.* loch de, *ratllat.*

6

1436, maig, 21. Cervera

El Consell Municipal de seixantena de Cervera acorda diverses resolucions, entre les quals que el jueu Samuel Cavaller faci tancar els portals forans de la seva casa que donen al carrer públic i hagi d'entrar a l'esmentada casa per l'interior del call.

ACSG, Cervera, Fons Municipal, *Consells*, 1436, f. 90v-92r.

Diluns, a XXI del mes de maig, any M CCCC XXX sis, fforen en la sala de la panderia a consell de sexantena los honorables pahers, consellers e prohòmens deiús scrits:

[*A continuació, hi ha els noms de tres paers, setze consellers i cinquanta-dos prohoms.*]

[...].

Ítem, fou proposat en lo dit consell per los dits honorables pahers dient com saben los més qui en lo present consell són aiustats lo notable e bon sermó que fou fet per lo ffrare de la Mercè qui prehicà ir en la sglésia maior, axí abans de dinar com après dinar, lo qual ha donat a ells e a tota la universitat gran càrrech, com sostenen en la dita vila hòmens concubinaris ne jochs de daus, per los quals lo nom de nostre Senyor, de la Verge Maria e dels sants és blasffemat e renegat. E, axí matex, com sostenen e permeten los juheus habitar entre los crestians, com no sie lícita cosa lo infel estar ne habitar entre los cristians. Per què ho proposen al present Consell que li plàcie sàviament acordar e delliberar com se hauran sobre los dits tres caps per lo dit ffrare a ells donats en càrrech.

Sobre açò, lo present Consell volch e acordà que, tant quant és al primer cap dels concubinaris, que, si's trobarà algun vehí o habitador de la dita vila qui tengue muller e amiga ensemps, que sie forçat de jaquir la amigua o concubina. E, si fer no u volrà, que los honorables pahers, axí ab lo honorable batlle com ab lo degà o loctinent lurs, facen tota aquella instància que's pertany e's meresque en guisa que aquells tals se separen e isquen de peccat o isquen de la vila en la hora que los dits honorables pahers requests ne seran. E, en tant quant és sobre lo joch, jurar e dels juheus, lo dit Consell ho remès als honorables pahers, ab aquells prohòmens que pendre e associar s'i volran. E que puguen fer en e sobre lo dit fet totes aquelles ordinacions que ben vist los serà e fer cridar aquelles. E que en Samuel Cavaller haie e sie tengut tanchar los portals forans del seu alberch e haie entrar en lo dit alberch seu per lo cayll e no per los portals qui ixen en la carrera públich. E, finalment, lo dit^a Consell ho remès a conexença dels dits honorables pahers, los quals, axí sobre tots e qualsevol juheus e encara cristians, pusquen ordonar en tot ben avenir de la universitat e singulars d'aquella, relevant aquells de tota ocasió de peccar. E hac lo dit Consell per ferm e per agradable tot ço e quant per ells serà fet.

[...].

a. Al manuscrit: lo dit lo dit.

7

1436, juny, 4. Cervera

El Consell Municipal ordinari de Cervera, malgrat que el jueu Samuel Cavaller, a qui volien fer tancar els portals forans de la seva casa que donen al carrer públic i obligar-lo a entrar a l'esmentada casa per l'interior del call, els ha mostrat un privilegi i una provisió de la reina, acorda que, en aquest afer, s'actüi d'una forma justa, d'acord amb l'advocat de la vila.

ACSG, Cervera, Fons Municipal, *Consells*, 1436, f. 94v-96r.

Diluns, a IIII del mes de juny, any M CCCC XXX sis, fforen en la sala de la paheria a^a consell ordinari los honorables pahers e consellers deiús scrits:

[A continuació, hi ha els noms de quatre paers i catorze consellers.]

[...].

Ítem, fou proposat en lo dit consell per los dits honorables pahers dient que lo consell de sexantena darrerament celebrat acordà que en Samuel Cavaller, juheu, tancàs los portals de sa casa e que entràs per lo call e, com ells haien procehit per tot lur poder a exequir lo acort del dit consell, lo dit Samuel Cavaller los ha exhibit e mostrat un privilegi e una provisió de la senyora reyna, per los quals han desestit del dit fet. Per què u reporten al present consell, pregant-lo que li plàcie sàviament acordar e provehir com s'i hauran d'aquí avant.

Sobre açò, lo present Consell volch e acordà que en lo dit ffet sie procehit segons justícia dictarà e volrà, a consell del honorable advocat de la vila, lo consell de sexantena sobre açò celebrat en sa força e valor romanent.

[...].

a. a, falta.

8

1436, juny, 11. Cervera

El Consell Municipal de seixantena de Cervera, atenant les crítiques sobre els jueus que feu un frare de la Mercè, acorda donar poder als paers per fer les ordinations sobre aquest afer que considerin adients.

ACSG, Cervera, Fons Municipal, *Consells*, 1436, f. 96v-101v.

Diluns, a XI del mes de juny, any M CCCC XXX sis, fforen en la sala de la paheria a consell de sexantena los honorables pahers, consellers e prohòmens deiús scrits:

[A continuació, hi ha els noms de quatre paers, disset consellers i cinquanta-sis prohoms.]

[...].

Ítem, fou proposat en lo^a dit consell per los dits honorables pahers dient com saben los més en nombre qui són aiustats en lo present consell les predicacions e bons sermons, los quals no ha molts dies feu lo frare de la Mercè, en què donave gran càrrech al honorable batlle e a ells que los juheus estiguessen e visquessen en la forma e manera que's pertany e viure deuen. Al qual ffrare fou respost per ells que ho preposarien en lo primer consell de sexantena que's celebrarie perquè per ell hi fos provehit degudament e bé. Per què ells ho proposen al present Consell que li plàcie acordar e delliberar que hi faran.

Sobre açò, lo present Consell volch e acordà que, servats tots privilegis e provisions que los dits juheus han, los dits honorables pahers facen^b totes e qualsevol bones ordinacions que'ls sie vigares, quar lo present Consell los en done ample poder e ha per ferm e per agradable tot ço e quant per ells ne serà fet.

[...].

a. Al manuscrit, los amb la s ratllada. b. facen, falta.

9

1436, setembre, 9. Cervera

El Consell Municipal ordinari de Cervera, en atenció a la petició feta per Pere Ramon de Canelles, llicenciat en lleis, habitant de la vila, sobre el comportament de la família del jueu Samuel Cavaller, acorda que l'afer passi al proper Consell de seixantena.

ACSG, Cervera, Fons Municipal, *Consells*, 1436, f. 114r-114v.

Domenica, VIII mensis septembris, anno predicto a nativitate Domini millesimo quadringentesimo tricesimo sexto, fforen en la sala de la paheria a consell los honorables pahers, consellers e prohòmens deiús scrits:

[*A continuació, hi ha els noms de quatre paers, quinze consellers i disset prohoms.*]

[...].

En lo qual consell fou proposat per lo honorable micer Pere Ramon de Canelles, licenciat en leys, habitador de la dita vila, dient que cert és a quiscú qui en lo present consell és com davant casa sua e d'en Pere Juglar, hostaler, de la mateixa vila, està e habite un juheu apellat Samuel Cavaller, lo qual juheu ha entrada e exida en lo dit seu alberch per lo carrer Maior, lo qual juheu interesse e ha interessat grantment ell e lo dit^r Pere Juglar, quar, levant en alt la obra del dit seu alberch, ha tolta gran partida de la claredat al dit seu alberch e del dit Pere Juglar, signantment de una botiga. E, més avant, quar los fills e filles de ell e del dit Pere Juglar, comunicant ab los fill del dit Samuel Cavaller, aprenen maneres judàhiques e judaitzen, les quals coses dix que redunden en gran enuig, dan e displicència lur, com sien gran detriment de la fe christiana. Per què suplicaren ell e lo dit Pere Juglar, per ells e per part de molts de lur veÿnat, quer li plagués degudament e lícita provehir, scrivint-ne al síndich e missatger de la vila qui és a les corts.

Sobre açò, lo present Consell volch e acordà que açò fos remès al primer consell de sexantena qui's tendrà, attès que lo dit Samuel Cavaller ha mostrat certes provisions reals.

Lo honorable en Matheu Novella dix que no consentie en lo dit acort, mes que lo consell de sexantena que sie exequat, so és, lo consell del mes de maig prop passat.

Ramon Steve dix que estave e perseverave en lo acort del consell de sexantena darrer.

[...].

a. Samuel, *ratllat*.

10

1436, novembre, 8. Cervera

El Consell Municipal de seixantena de Cervera, en relació amb la petició feta per Pere Ramon de Canelles, licenciat en lleis, habitant de la vila, al Consell Municipal ordinari, sobre el comportament de la família del jueu Samuel Astruc Cavaller, acorda que, en aquest afer, s'actui d'una forma justa, d'acord amb l'advocat de la vila.

ACSG, Cervera, Fons Municipal, *Consells*, 1436, f. 122r-126v.

Digous, a VIII de nohembre, any M CCCC XXX sis, fforen en la sala de la pàheria a consell de la sexantena los honorables pahers, consellers e prohòmens deiús scrits:

[A continuació, hi ha els noms de tres paers, catorze consellers i cinquanta-dos prohoms.]

[...].

Ítem, fou proposat en lo dit consell per los dits honorables pahers dient que per lo honorable micer Pere Ramon de Canelles, licenciat en leys, de la dita vila, és stat suplicat lo Consell ordinari que li plagués provehir en lo fet dels juheus, signantment en la comunicació que los fills d'en Samuel Astruch Cavaller han contínuament ab sos fills e filles d'en Pere Juglar e ab d'altres del veñnat, l'acort e delliberació del qual consell fou que'n remetre açò a consell de sexantena. Per la qual rahó, ells preguen lo present Consell que li plàcie sobre lo dit fet sàviament acordar.

Sobre açò, lo present Consell volch e acordà que, en tots los caps de la dita proposició, sie procehit segons justícia volrà e dictarà, a consell del honorable advocat de la vila.

[...].

Lo discret en Matheu Cellerer, notari, donà en lo dit consell una cèdula del tenor següent:

«Sobre la proposició dels juheus, en Matheu Cellerer és de intenció que sie remès a justícia e perquè no sie fet preiudici als dits juheus ne a la vila».

En Pere Juglar, hostaler, donà en lo dit consell una cèdula de paper scrita del tenor següent:

«Sobre les proposicions fetes en lo present consell per los honorables pahers, vota hi és de intenció del dit d'en Jacme de Baguà, sinó en lo fet dels juheus, que és de intenció e son vot que tinguen en lurs clausures, en special de la casa en què Cavaller, juheu, està, attès la infermitat sua de sa persona, la qual enffeccione los vehins e altres, e, attès que de la dita casa, per los perxes, se burlen de les cerimònies de sancta mare església, axí com del Corpus e dels corsos, e, ultra, moltes servituts que los vehins no han del dit juheu, com haurien si hi stave cristià, quar lo juheu no pot fer honor a bateyar ni a morts ne a parteratges, de què és contra dret divinal e humanal e lesia de la cosa públich e lesió de tal carrer, com és lo mellor de la vila. Vol lo dit Joglar sie continuat en lo libre del present consell».

[...].

11

1436, novembre, 24. Cervera

El Consell Municipal ordinari de Cervera, atès que els paers no han pogut ocupar-se d'alguns afers pendents, entre els quals el dels jueus, acorda que ho facin dins el temps establert.

ACSG, Cervera, Fons Municipal, *Consells*, 1436, f. 127r-128r.

Dissapte, a xxiiii de nohembre, any m cccc xxx sis, fforen en la sala de la panderia a consell los honorables pahers e consellers deiús scrits:

[A continuació, hi ha els noms de tres paers i catorze consellers.]

[...].

Ítem, fou proposat en lo dit consell per los dits honorables pahers dient que, per ocupació d'affers de la universitat, ells no han pogut provehir en alguns caps dels acorts de la sexantena, jatsie hi haien treballat per tot lur poder, so és, en lo fet dels honorables en Jacme Tallada, d'en Jacme de Baguà, d'en Johan Mir, dels juheus, de les marques, perquè ells, com per virtut de capítol de sexantena e sien tenguts, ho repòrton en lo present consell per lur descàrrech.

Sobre açò, lo present Consell, atesa la ocupació dels affers en què los dits honorables pahers són stats ocupats, hagué aquells per excusats, donant-los càrrech que en après, dins lo temps del capítol e segons forma del acort de la sexantena, provehesquen en los caps en què provehit no han fins ací.

[...].

12

1436, desembre, 4. Cervera

El Consell Municipal de seixantena de Cervera, després de conèixer un escrit presentat per Samuel Cavaller i Issac Horabona, jueus d'aquesta vila, no pren cap acord sobre el seu contingut.

ACSG, Cervera, Fons Municipal, *Consells*, 1436, f. 130v-131v.

Dimarts, a IIII del mes de dehembre, any M CCCC XXX sis, fforen en la sala de la paheria a consell de sexantena los honorables pahers, consellers e prohòmens deiús scrits:

[*A continuació, hi ha els noms de tres paers, quinze consellers i cinquanta-dos prohoms.*]

[..].

Ítem, fou presentada en lo dit^a consell per en Samuel Cavaller e Yçach Horabona, juheus, de la dita vila, una cèdula de paper escrita del tenor següent:

«A oïda^b dels juheus o aljama de la vila de Cervera és pervengut^c que vosaltres honorables senyors de pahers, ab delliberació de consell, volriets fer certes ordinacions sobre aquells a instigació de algunes persones, volent fer cas nou de la cosa usitada per molt temps e per molts ffreres prehitada, per virtuts de les quals prehitacions són stades fetes ordinacions ja en temps passats per los vostres antecessors, les quals, après eren fetes, se havien a tornar a lloch per los privilegis atorgats als dits juheus e aljama, e vostres savieses no ignoren com la ordinació de^d aquella és totalment del senyor rey e de sos oficials, com la dita aljama sie coffre del dit senyor e, per aquest esguart, ab privilegi, lo qual vosaltres no ignorau, són exhimits de tota ordinació per vosaltres sobre la dita aljama fahedora. Per ço, la dita aljama e secretaris de aquella supliquen a vosaltres honorables senyors de pahers e a vostre honorable Consell que sie mercè vostra, per no engendrar novitats, que no vullats innovar ne ordonar sobre los dits juheus e aljama ne contra aquells fer algun acte de persecució, com siats strets ab capítols migançant sagrament e home-natge de no perseguir ne maltractar los singulars de la dita vila, dels quals la dita aljama és, quar los dits juheus e aljama són prests de tractar ab vosaltres e de mostrar lurs privilegis e lur antich costum, pus la tractació se face ab manera honesta e entre persones enteses, offerint-se que faran tot ço qui dege e sien tenguts fer, suplicant-vos vullats esquivar tota materia de discòrdia e inconvenient, lo qual, en semblants casos, per flaqueza de natura, s'és acustumat seguir, al qual evitar sots tenguts per justícia, dret e rahó. E, jatsie les dites coses sien de justícia, los dits suplicants ho reputaran a gràcia, etc. Altissimus, etc.».

Sobre açò lo dit Consell no acordà en res ne u fou d'acort.

[..].

a. Al manuscrit: en lo dit en lo dit. *b. Al manuscrit:* ioda. *c. Al manuscrit:* pervegut. *d. de, falta.*